

BULLETIN

Power, Politics & Policy

Vincit Omnia Veritas

No. 6, March 10, 2020

Editorial Board: Vlad Lupan, Victor Chirilă, Liubomir Chiriac, Veaceslav Berbeca, Sergiu Lipcean, Carolina Ungureanu, Eduard Țugui, Veaceslav Ioniță, Ion Tăbârță, Mihai Țurcanu

PERPETUAREA PRACTICILOR FORMALE DE ACHIZIȚIE A ENERGIEI ELECTRICE AMPLIFICĂ AMENINȚĂRILE DE SECURITATE A ȚĂRII ȘI SUBMINEAZĂ DEZVOLTAREA SECTORULUI ELECTROENERGETIC

Ion MUNTEAN

Anual în sectorul energiei electrice din Republica Moldova se desfășoară procedura de achiziție a energiei electrice. Din considerente de sporire a transparenței și competitivității, cu suportul secretariatului Comunității energetice a fost elaborată o procedură de achiziție a energiei electrice, aceasta fiind aprobată prin ordinul Ministrului Economiei nr. 04 din 05.01.2017. Scopul instrucțiunilor aprobate este să ghideze și să orienteze procesul de identificare a celor mai sigure și ieftine surse de energie electrică pentru a aborda atât cererea furnizorilor reglementați de energie electrică, cât și pierderile de energie electrică ale companiilor de transport și distribuție, aplicate fiecărei companii aparte urmând principiile de competitivitate, transparență și nediscriminare.

Punerea în practică a acestei proceduri a rezultat în semnarea unui contract pe baza celei mai avantajoase oferte cu un nou furnizor de energiei electrice din Ucraina, astfel punându-se capăt procurărilor de energie electrică de la Centrala termoelectrică Moldovenească din regiunea transnistreană (CTE Moldovenească). Totuși situația data nu a durat mult astfel că după aproximativ 2 luni de zile, încălcându-se principiile declarate de transparență și nediscriminare, cu implicarea directă a guvernului, se renunță la contractul cu compania ucraineană și se reiau livrările de la CTE Moldovenească. Contractele de achiziție a energiei electrice din următorii ani au fost semnate de asemenea cu CTE Moldovenească în pofida procedurii formale de respectare a instrucțiunii însă cu ingerința vădită a guvernului. Această procedură declarată a fost inițiată și la începutul anului 2020 cu scopul achiziționării energiei pentru următoarea perioadă. Perpetuarea vechilor practici în procesul de achiziție a energiei electrice amplifică unele efecte grave pentru sectorul energetic al Republicii Moldova și în general asupra economiei și securității naționale.

Acumularea datoriilor pentru gazele naturale. CTE Moldovenească este subsidiara companiei ruse de stat Inter RAO EES și asigură 85% din energia electrică importată pe malul drept al Nistrului. Totodată aceasta reprezintă unul din pilonii de bază a economiei regiunii transnistrene care utilizează gazele naturale de la SAP Gazprom contractate prin intermediul SA Moldovagaz însă pentru care nu achită nici un leu începând cu anul 2005. Astfel, procurarea de energie electrică produsă de CTE Moldovenească conduce direct la creșterea continuă a datoriilor la gaze naturale ale SA Moldovagaz față de furnizorul de gaze SAP Gazprom prin faptul că Centrala nu achită gazele consumate.

La sfârșitul anului 2019 datoria constituia 7,4 miliarde de dolari dintre care aproximativ 450 de milioane de dolari reprezenta datoria Chișinăului însă acestea nefiind recunoscute separat de către furnizorul de gaze. În situația în care soluționarea problemei datoriilor nu cunoaște nici o evoluție, nici măcar în

direcția separării instituționale a acestora, continuarea procurării energiei electrice de la această centrală amplifică amenințările asupra securității energetice și economice a țării.

În primul rând există riscul pierderii infrastructurii energetice ce se află în proprietatea statului în contul datoriilor acumulate.

În al doilea rând situația dată oferă posibilitate autorităților de la Moscova să-și păstreze influența politică în Republica Moldova utilizând problema datoriilor ca instrument de presiune pe diverse probleme. Nu mai puțin important este și faptul că energia electrică procurată de la CTE Moldovenească nu este cea mai ieftină așa cum au arătat și rezultatele procedurii de achiziție din primăvara anului 2017.

Și mai grav este faptul că toate acestea se întâmplă cu consimțământul tacit al autorităților de la Chișinău care cel puțin nu încearcă să stopeze agravarea problemei date. În contextul reformării sectorului de gaze naturale în conformitate cu prevederile pachetului energetic III prin care urmează să se facă separarea activităților de furnizare, transport și distribuție, problema datoriilor necesită a fi abordată într-o manieră mai tranșantă în direcția separării instituționale a datoriilor. Totuși acest lucru pare dificil să se întâmple în situația în care actuala guvernare pro-rusă nu va îndrăzni să ia decizii care ar afecta interesele autorităților de la Moscova.

Stagnarea dezvoltării sectorului de energie electrică. Implicarea directă a guvernului în procesul de achiziție a energiei electrice pe o piață declarată liberalizată contravine normelor legale naționale și europene ce stabilesc principiile de funcționare a unei piețe liberalizate. În conformitate cu prevederile legislației naționale (care transpune în mare parte directivele UE) rolul autorității publice centrale este unul de observator pentru a se asigura că procedura de achiziție se desfășoară respectând toate prevederile legale și asigurarea principiilor de competitivitate, transparentă și nediscriminare.

Implicarea directă a guvernului în procedura de achiziție a energiei electrice sau influențarea operatorilor în luarea deciziilor așa cum s-a întâmplat în cazul anulării contractului semnat în aprilie 2017 cu compania DTEK Trading din Ucraina, precum și procurarea energiei electrice de la CTE Moldovenească prin intermediul companiei de stat SA Energocom sunt practici care stagnează dezvoltarea sectorului.

În primul rând aceste practici sunt un semnal clar pentru potențialii investitori că piața de energie electrică nu funcționează după principii concurențiale și mai degrabă după raționamente politice. Aceste practici de asemenea prezintă semne de îngrijorare și pentru instituțiile financiare internaționale în vederea realizării investițiilor declarate în proiectele de interconexiune electroenergetică cu România.

Principalul proiect de diversificare a surselor de aprovizionare cu energie electrică a Republicii Moldova pentru care instituții precum BERD, BEI și Banca Mondială și-au arătat disponibilitatea să-l finanțeze, îl reprezintă construcția liniei de înaltă tensiune Isaccea-Vulcănești-Chișinău cu stația Back-to-Back. Astfel, lipsa de consecvență și voință politică a autorităților de la Chișinău în vederea liberalizării pieței de electricitate din Republica Moldova ar putea pune sub semnul întrebării potențialele investiții ce au menirea de a deschide piața de energie electrică pentru furnizorii din vest.

Intermedierea procurării energiei electrice de la CTE Moldovenească și din Ucraina de către SA Energocom în care statul deține 100% de acțiuni este iarăși o practică ce inhibă dezvoltarea pieței și chiar contravine legislației actuale. În baza hotărârii guvernul nr. 885 din 01.11.2017 care a intrat în vigoare la 25 martie 2018, SA Energocom este desemnat furnizorul central de energie electrică. Rolul furnizorului central de energie electrică este să procure energie electrică de la centralele electrice eligibile care produc din surse regenerabile de energie, precum și energie electrică produsă de centralele electrice de termoficare urbane, și să o furnizeze pe piața energiei electrice la prețuri reglementate, aprobate de Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică.

Astfel furnizarea energiei electrice trebuie să fie realizată de către companiile existente prin procurarea directă (fără intermediere) fie de la CTE Moldovenească fie să importe din Ucraina. În pofida cadrului legal care stabilește clar rolul SA Energocom acesta continuă să intermedieze livrările de energie în Republica Moldova de la CTE Moldovenească.